

**Teresa Brzozowska, Helena
Kapełuś, Jadwiga Czachowska,
Roman Zimand, Zofia
Wołoszyńska, Alina Witkowska,
Barbara Winklowska, Bolesław W.
Lewicki, Michał Witkowski**

Sprawozdania z podróży naukowych za granicę

Biuletyn Polonistyczny 11/32, 171-184

1968

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

IV. SPRAWOZDANIA Z PODRÓŻY NAUKOWYCH ZA GRANICĘ

1. SPRAWOZDANIE Z WYJAZDU SŁUŻBOWEGO NA KONFERENCJĘ KARPACKĄ W SMOLENICACH /SŁOWACJA, ČSR/

/11 - 13 IX 1967/

Pierwszy i trzeci dzień konferencji, organizowanej przez Národopisný Ústav SAV w Bratysławie i Ústav pro etnografiu a folkloristiku ČSAV w Pradze, poświęcone były zagadnieniom ogólnym, związanym z kulturą ludową, materialną i społeczną Karpat. Dzień drugi zawierał w programie obrady sekcyjne: delegatki IBL wzięły udział w pracach Sekcji Folklorystycznej, która obradowała pod przewodnictwem prof. dra Juliana Krzyżanowskiego. Wygłoszone referaty kolegów słowackich i czeskich dotyczyły zagadnień systematyzacji opowieści wierzeniowych obszaru Karpat /B. Beneš/, adaptacji wątków historycznych /V. Gašparíková/, opowiadań zbójnickich /O. Sirovátka/, motywów związanych z Turkami i Tatarami /D. Klímová/ i tradycji zbójnickich w jasełkach ludowych /R. Žatko/.

W rezolucji uchwalonej wspólnie przez zebranych, a przedstawionej na obradach plenarnych, złożono propozycję współpracy polsko-czesko-słowackiej w zakresie podejmowania studiów nad problemami interetnicznymi karpackiej literatury ludowej /tematyka zbójnicka, jasełkowa, balladowa/. W wyniku rozmów pokonferencyjnych uzyskano od kolegów słowackich obietnicę nadsyłania dla Pracowni Literatury Ludowej IBL PAN wydawnictw akademickich SAV o tematyce folklorystycznej.

Mgr Teresa Brzozowska
Dr Helena Kapełus
Instytut Badań Literackich PAN

2. SPRAWOZDANIE Z POBYTU W CZECHOSŁOWACJI

w ramach wymiany między PAN i ČSAV

/16 - 30 X 1967/

Celem wyjazdu było zapoznanie się z czeskimi i słowackimi pracami dokumentacyjnymi z zakresu nauki o literaturze, wymiana doświadczeń oraz ustalenie możliwości stałej współpracy między Instytutem Badań Literackich a odpowiednimi instytutami na terenie Czechosłowacji.

Zgodnie z powyższym, program mego dwutygodniowego pobytu w Czechosłowacji uwzględniał poznanie warsztatu w/w prac, kontakty z pracownikami naukowymi prowadzącymi lub współpracującymi przy pracach dokumentacyjnych w następujących instytutach: Ústav pro Českou literaturu ČSAV - w Pradze i oddział w Brnie. Ústav jazyků a literatur ČSAV w Pradze, Ústav dějín evropských socialistických zemí w Brnie, Ústav slovenskej literatúry SAV w Bratysławie i Ústav svetovej literatúry a jazykov SAV w Bratysławie.

Z prac dokumentacyjnych prowadzonych w powyższych instytutach do szczególnie interesujących dla nas należą:

1. Słowniki bio-bibliograficzne pisarzy: Słownik českých spisovatelů, opracowywany w Ústave pro Českou literaturu ČSAV /pod redakcją Rudolfa Havla/, słownik pisarzy słowackich, przygotowany w Ústave slovenskej literatúry SAV oraz Stručný slovník Československých slavistů, opracowywany przez Ústav dějín evropských socialistických zemí w Brnie.

2. Bibliografia bieżąca z zakresu historii i teorii literatury /z terenu Czech i Moraw/, opracowywana pod redakcją dra Emanuela Macka.

3. Bieżąca bibliografia prac z zakresu teorii literatury i slawistyki w czasopiśmie zagranicznych, opracowywana w Ústave jazyků a literatur pod redakcją dr Miriam Bohatcovej.

4. Bibliografia slavic w Ústave jazyků a literatur.

Rzeczywiste umożliwienie mi poznania w/w prac, ich organizacji oraz metodycznych zasad, zorganizowanie spotkań indywidualnych oraz zebrań poszczególnych zespołów i dyskusji, na których przedstawiałam prace polskie i budzące duże zaintereso-

sowanie nasze doświadczenia, sprawiły, iż pobyt w Czechosłowacji przyniósł poważne korzyści zarówno dla zorientowania się w problemach metodycznych prac dokumentacyjnych czeskich i słowackich, jak i dla konkretnego wykorzystania niektórych bibliografii w naszych pracach. Równocześnie pozwolił na wysunięcie pewnych propozycji w zakresie dalszej stałej współpracy.

Dr Jadwiga Czechowska
Instytut Badań Literackich PAN

3. SPRAWOZDANIE Z POBYTU STYPENDIALNEGO W PARYŻU /październik - grudzień 1967/

Stypendium rządu francuskiego, które otrzymałem poprzez Polską Akademię Nauk, umożliwiło mi trzymiesięczny pobyt w Paryżu.

Głównym celem pobytu było dotarcie do jak największej możliwie liczby publikacji związanych z tematyką obecnej mojej pracy: "Miejsce problemu narodowego w kulturze modernizmu", których brak w naszych bibliotekach publicznych. Lektury moje w bibliotekach paryskich /głównie Bibliothèque Nationale/ dotyczyły trzech zagadnień: 1/ nacjonalizm francuski i włoski przełomu XIX i XX w. /Barrès, Maurras, Corradini i ich poprzednicy/ i związki tej doktryny /w szczególności w jej francuskim wariacie/ z ogólnymi tendencjami procesów kulturowych przełomu wieków; 2/ teoria narodu, analiza doktryny i postaw nacjonalistycznych; 3/ prace dotyczące kultury francuskiej przełomu XIX i XX w., ze szczególnym uwzględnieniem literatury.

Ponieważ trudno mi tu wymienić wszystkie przeczytane dzieła, ograniczę się jedynie do tytułów wybranych - jako przykłady wymienionych powyżej kierunków lektur.

1. Nacjonalizm we Francji i we Włoszech na przełomie XIX i XX w.: J.P. Ploncard d'Assac, "Doctrine du nationalisme";

M. Vaussard, "De Petrarque a Mussolini. Evolution du sentiment nationaliste en Italie"; E. Lemberg, "Geschichte des Nationalismus in Europa".

Do tego działu lektur zaliczyć też oczywiście należy publikacje ideologów nacjonalistycznych z przełomu XIX i XX w.; przede wszystkim wspomnianych uprzednio autorów francuskich i włoskich, z tym że jeśli chodzi o Barrèsa, jest on stosunkowo obficie reprezentowany w naszych bibliotekach.

2. Drugi kierunek lektur - to ogólna teoria narodu, prace historyczne i socjologiczne. Tu przykładowo wymienić można: E. Barker, "National Characters and the Factor in its Formation"; Lew Rebet, "Teoriya nacji"; G. Michelet, J.P. Hubert-Thomas, "Dimension du nationalisme"; S.F. Bloom, "The World of Nation"; O. Vossler, "Der Nationalgedanke von Rousseau bis Renke"; R. Johannet, "Principe des Nations".

3. Wreszcie, jeśli chodzi o trzeci kierunek lektur, tj. o pozycje związane z sytuacją kulturalną we Francji przełomu wieków, wymienić należy przede wszystkim czasopiśmiennictwo: "La Revue Wagnerienne", "La Plume", "Mercure de France", "L'Ermitage". Z czasopism wymienić również należy wydawnictwa "Action Française" oraz "Le Libre Parole", pierwsze czasopismo nacjonalistyczne redagowane przez E. Drumonta, "duchowego ojca" Barrèsa i Maurrasa.

Jeśli chodzi o nawiązane kontakty ze środowiskiem naukowym francuskim, to chociaż miały one przeważnie charakter prywatny, dotyczyły przede wszystkim pracowników naukowych Centre d'Études de Communication de Masses oraz École Pratique. Kilkakrotnie uczestniczyłem w seminarium prowadzonym w École Pratique przez G. Piconą - poświęcone ono było dwom odrębnym kwestiom: analizie funkcjonowania czasu w powieściach Balzaka oraz analizie niektórych pojęć u Baudelaire'a - krytyka.

Swój pobyt w Paryżu uważam za niezwykle pożyteczny. Umożliwił mi on przede wszystkim uzupełnienie bibliografii i zapoznanie się z częścią materiału nieodzownego w podjętej pracy. /Niestety, "sprawa narodowa" posiada tak ogromną literaturę - która na dodatek ciągle narasta, jest to bowiem temat "modny" - że nie zdołałem przeczytać nawet jednej trzeciej zasadniczych i nieodzownych pozycji/. Za równie pożytecz-

ne uważam nawiązanie kontaktów ze środowiskami École Pratique i Centre d'Études de Communication de Masses, które należą do najbardziej dynamicznych we współczesnej humanistyce francuskiej.

Doc.dr Roman Zimand
Instytut Badań Literackich PAN

4. SPRAWOZDANIE Z PODRÓŻY NAUKOWEJ DO NRD
/13 VII - 6 VIII 1967/

Celem mojego wyjazdu do bibliotek i archiwów NRD było przeprowadzenie studiów w zakresie polsko-niemieckich związków teatralnych w drugiej połowie XVIII i początkach XIX wieku.

Miejsca pracy: Staatsarchiv Dresden /dotychczasowe Sächsisches Landeshauptarchiv/ w Dreźnie, Universitätsbibliothek w Lipsku, Deutsches Zentralarchiv, Historische Abt. w Merseburgu.

W archiwum drezdeńskim zajęłam się głównie zbadaniem korespondencji dyplomatycznej rezydentów saskich z lat 1765 - 1794 pod kątem zawartych w niej informacji dotyczących życia kulturalnego oraz instytucji teatru publicznego w Warszawie. Przejrzałam kilkanaście wybranych woluminów relacji A.F.Essena /zm. 7 IX 1792/, de Loebena oraz J.J.Paza.

Zorganizowana w Institut und Museum für Geschichte der Stadt Dresden wystawa pt. "300 lat teatrów drezdeńskich" dostarczyła mi okazji do studiów dodatkowych. Wystawa ta zgromadziła bogaty materiał informacyjny i ikonograficzny, pozwalający na dokładne zapoznanie się z rozwojem wielorakich form teatralnych, od powołania do życia w r. 1548 kapeli "Cantorei Ordnung" począwszy, prześledzenie działalności i założeń organizacyjnych poszczególnych teatrów: nadwornych, prywatnych oraz wędrownych zespołów zawodowych, a przede wszystkim - na zorientowanie się w rodzaju powiązań z Polską oraz zasięgu wpływów działających w Saksonii teatrów na życie teatralne w Polsce w XVIII wieku.

W Bibliotece Uniwersytetu w Lipsku przeprowadziłam ogólną kwerendę w zakresie poloników oraz druków tekstów dramatycznych dotyczących badanego okresu. Szczególną uwagę skupiłam na zapoznaniu się z doniesieniami z Polski zamieszczonymi w gazetach i czasopiśmie niemieckich. Z założeniem podobnym jak przy relacjach korespondentów saskich sporządziłam notatki i wypisy z czasopism: "Leipziger Zeitungen" /roczniki 1793-1795/, "Politisches Journal nebst Anzeigen von gelehrten u. anderen Sachen" /r. 1794/, "Historisch-politisches Magazin nebst literarischen Nachrichten" /r. 1794/, "Kgl. Sächs. privil. Zittausches Monatliches Tagebuch" /r. 1795-1797/.

Wynikiem poszukiwań w archiwum centralnym w Merseburgu było odnalezienie i opracowanie /bądź zamówienie mikrofilmów/ następujących materiałów:

1. Dokumenty dotyczące represji rządu pruskiego przeciw W. Bogusławskiemu w r. 1801; akta procesu Bogusławskiego z niemieckim przedsiębiorcą teatralnym Doebbelinem.

2. Materiały dotyczące odprawienia z dworu Fryderyka II zespołu aktorów francuskich /kwiecień 1778/, zaangażowanego w tym samym roku do teatru publicznego w Warszawie.

3. Sprawa konfiskaty przez pruską cenzurę tragedii H. Pałowskiego pt. "Murzyni" w r. 1799; z tegoż roku listy Pałowskiego do Fryderyka Wilhelma.

4. Akta śledztwa w sprawie patriotycznych występów w teatrze poznańskim w r. 1820; duża ilość materiałów związanych z rywalizacją polskich i niemieckich zespołów aktorskich w pierwszej połowie XIX wieku na terenie Poznania.

Dokładny wykaz zamówionych w NRD mikrofilmów przekazałam Bibliotece Instytutu Badań Literackich.

Dr Zofia Wołoszyńska

Instytut Badań Literackich PAN

5. SPRAWOZDANIE Z POBYTU NAUKOWEGO W NRD

/28 IX - 14 XII 1967/

Stałym miejscem mego pobytu w NRD był Weimar. Gościła mnie tam znana i zasłużona instytucja Nazionale Forschungs- und

Gedenksstätten der Klassischen Deutschen Literatur, zajmująca się w szczególności twórczością Goethego i Schillera oraz rozciągająca opiekę nad zabytkowymi obiektami miasta. Weimar posiada dwie duże biblioteki: Thüringische Landesbibliothek oraz mieszczący się w Zamku naukowy księgozbiór Gedenksstätten /Zentralbibliothek der Deutschen Klassik/. Korzystałam głównie z tego ostatniego, znakomicie wyposażonego w literaturę interesującego mnie okresu przełomu XVIII i XIX wieku.

Studia nad literaturą niemiecką prowadziłam w kilku kierunkach, traktując je jako kontekst porównawczy dla interesującej mnie problematyki polonistycznej. Tak więc w związku ze studiami nad Kazimierzem Brodzińskim i problemem idylli zapoznałam się bliżej - niż to było możliwe w kraju - z niemiecką, skąpą zresztą, literaturą przedmiotu o idylli; dopełniłam też znajomości teoretycznych wypowiedzi o sielance w XVIII i początkach XIX wieku. Przeczytałam także sporo tekstów literackich z tego zakresu.

Paralelnie do sielanki prowadziłam badania nad niemiecką poezją opisową przełomu klasycyzmu i romantyzmu, ze szczególnym uwzględnieniem Albrechta Hallera jako autora poematu "Alpy". Studia te rozszerzyłam zresztą na niezmiernie interesującą lirykę filozoficzną tego poety oraz na nowszą literaturę przedmiotu.

Trzeci, i najpoważniejszy, nurt moich zainteresowań badawczych dotyczył kształtowania się niemieckiej świadomości narodowej w końcu XVIII i początkach XIX wieku oraz odbicia tych procesów w publicystyce, filozofii i literaturze. Jest to istne morze materiałów, w których zdołałam się zaledwie rozejrzeć, skupiając się jednak głównie na dwudziestowiecznej - także obszernej, choć momentami nacechowanej, niestety, faszystowskimi aberacjami nacjonalistycznymi - literaturze przedmiotu. Ponieważ w interesującym mnie okresie mamy do czynienia z romantycznymi narodzinami mitu niemieckości, nawet germańskości, próbowałam także zapoznać się z pracami dotyczącymi teorii mitu, głównie z wielkim J.J. Bahofenem /"Der Mythos von Orient und Occident"/.

Marginesowo już tylko wróciłam do starych moich zainteresowań Herderem, tym razem głównie pod kątem wypowiedzi tego

pisarza o Słowianach i Słowiańszczyźnie. Czyniłam to wszystko ad usum pisanej przeze mnie pracy o micie słowiańskim w Polsce lat 1800-1830.

Dr Alina Witkowska
Instytut Badań Literackich PAN

6. SPRAWOZDANIE Z PODRÓŻY NAUKOWEJ DO LWOWA

/25 IX - 16 X 1967/

W okresie trzytygodniowego pobytu we Lwowie /zorganizowanego w ramach wymiany naukowej/ zajmowałam się zbieraniem materiałów do monografii bio-bibliograficznej Karola Irzykowskiego, interesując się głównie okresem, w którym Irzykowski przebywał we Lwowie, Brzeżanach i Złoczowie /1898-1908/.

Pracę rozpoczęłam od Archiwum Obłastnego, gdzie odnalazłam akta studenckie Irzykowskiego i zestawiałam tematy wykładów, ćwiczeń, liczbę zaliczonych godzin oraz nazwiska profesorów i asystentów Wydziału Germanistyki Uniwersytetu im. Jana Kazimierza. Następnie, po zorientowaniu się w zasobach Państwowej Biblioteki Naukowej Ministerstwa Kultury USSR i Biblioteki Uniwersytetu im. Iwana Franki, rozpoczęłam systematyczne przeglądanie czasopism, z którymi Irzykowski współpracował stale lub w których sporadycznie zamieszczał swoje utwory. Praca ta, jakkolwiek dopiero rozpoczęta /opracowałam m.in. roczniki "Monitora" z lat 1896-1904, roczniki "Przeglądu Politycznego, Społecznego i Literackiego" z lat 1896-1900, ponadto wiele wybranych pojedynczych egzemplarzy pism, których brak w bibliotekach polskich/, dała już pewne rezultaty. Udało mi się np. odnaleźć nieznaną pierwodruk noweli "Małżeństwo Maran", wydrukowanej bez skrótów w niemieckim czasopiśmie "Gesellschaft", ponadto opracowałam polemiki toczące się wokół dwóch listów otwartych, napisanych: pierwszy - wspólnie z S.Womelą /dotyczył współpracy obydwu pisarzy z "Życiem"/, drugi - z H.Mohrt /dotyczył "Dobrodzieja złodziei"/.

W celu odnalezienia danych biograficznych oraz realiów dotyczących pierwszych utworów Irzykowskiego /nowele - wiersze/ wyjechałam do Brzeżan i Złoczowa, skąd przywiozłam ciekawe materiały ikonograficzne.

Dla zorientowania się w rozmiarach współpracy Irzykowskiego z Ostapem Ortwinem /w okresie pisania "Lemiesza i szpady"/ przejrzałam dokładnie zbiór listów O.Ortwina w dziale rękopisów Lwowskiej Państwowej Naukowej Biblioteki, a ponadto zapoznałam się ze zbiorami Pawlikowskich i Tomasika.

Dr Barbara Winklowska
Instytut Badań Literackich PAN

7. SPRAWOZDANIE Z WYJAZDU DELEGACYJNEGO DO MOSKWY
/28 IX - 7 X 1967.

Nowe techniki nauczania w wyższych uczelniach
Związku Radzieckiego

Piszący te słowa, kierownik Zakładu Wiedzy o Filmie przy Katedrze Teorii Literatury Uniwersytetu Łódzkiego, wraz z kierownikiem Zakładu Nowych Technic Nauczania Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, doc.drem Leonem Leją, oraz doc. drem Jackiem Orzechowskim, kierownikiem Pracowni Nowych Technic Nauczania lubelskiej Wyższej Szkoły Rolniczej, przebywał z delegacją Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego w Moskwie - w celu zaznajomienia się z zakresem i metodami stosowania tzw. nowych technik nauczania w wyższym szkolnictwie Związku Radzieckiego /TSN/.

Rađa.ckie Ministerstwo Szkół Wyższych, przyjmując delegację, oddało ją pod opiekę ministerialnego wizytatora do spraw nowych technik nauczania, a jednocześnie Kierownika Zakładu anglistyki w Instytucie Języków Obcych im. Thoreza, p. Niny S. Russinkowskiej. Siłą faktu więc delegacja polska najwięcej czasu poświęciła obserwacji zajęć dydaktycznych w zakresie

neofilologii. Pewną część czasu poświęcono jednak i na hospitalację innych dyscyplin nauczania /m.in. także technicznych/ - oraz przewidzianych planem instytucji. Konstultująca zajęcia delegacji p. N.S. Russinkowskaja zorganizowała również konferencję informacyjną w samym Ministerstwie, gdzie w imieniu ministra organizację TSN na terenie wszystkich wyższych uczelni Związku Radzieckiego przedstawił doc. Kargałow.

Najwięcej korzyści przyniósł delegacji pobyt na terenie kilku wyższych uczelni Moskwy. Radziecką specyfikę stosowania TSN stanowi łączenie środków audiowizualnych z tzw. maszynami uczącymi i kontrolującymi. Wiele metod i środków technicznych znajduje się jeszcze w stadium eksperymentu. Już teraz widać wyraźnie, że stosowanie ich oznacza wydatną ekonomizację procesu nauczania i bardzo duże wzmoczenie jego efektywności. Jak mówiono, nie obyło się bez przewyciężenia tradycyjnych nawyków dydaktycznych /wykład, odpytywanie, kreda, tablica/, reorganizacja została jednak zadecydowana i obejmuje dziś już bardzo poważny procent radzieckich wyższych uczelni.

Poważnymi adherentami TSN są publiczne instytucje państwowe: film i telewizja. Delegacja polska zapoznała się z działalnością zarówno moskiewskiego studia telewizji nauczającej /Redakcja tzw. III programu/, jak również Moskiewskiej Wytwórni Filmów Oświatowych /Mosnauczfilm/ wykonujących część swej produkcji na zlecenie i pod programowym nadzorem Ministerstwa Szkół Wyższych. Telewizja nauczająca - przynosząca zarówno pełne zamknięte cykle dydaktyczne, jak i pojedyncze wykłady wybitnych uczonych, obsługuje przeważnie studia zaoczne i tzw. wieczorowe. Zajmuje się również akcją doskonalenia akademicko kwalifikowanych kadr specjalistów.

Środki techniczne stosowane w dydaktyce radzieckich wyższych uczelni nie stanowią już ostatniego słowa techniki dydaktycznej. Pawilon Szkolnictwa Wyższego na Wystawie Osiągnięć ZSRR demonstruje szereg nowych, ulepszonych modeli maszyn uczących, projektorów i fono-kabin. Pracownik nauki i dydaktyk radziecki stosunkowo łatwo otrzymuje do dyspozycji potrzebne mu w pracy środki techniczne. Aparaty są proste w obsłudze i konstrukcji.

Upowszechnienie TSN spowodowało również zmiany w systemie bibliotek naukowych. Hospitowana przez polską delegację Moskiewska Biblioteka Literatur Obcych w bardzo rozbudowanym dziale tzw. zbiorów specjalnych dysponuje salami odsłuchań /i nagrywań/ fonicznych, jak również salami z urządzeniami do przeglądu mikrofilmów, przezroczy i filmów. Przy bibliotece tej działa stale kino klasyki filmowej.

Revolucja TSN w radzieckim szkolnictwie wyższym jest procesem, który musi objąć wszystkie dziedziny nauczania i spowodować duże przeobrażenia w dotychczas panujących tradycyjnych poglądach na naukę i nauczanie.

Doc. dr Bolesław W. Lewicki
Uniwersytet Łódzki - Katedra Teorii Literatury
Zakład Wiedzy o Filmie

8. SPRAWOZDANIE Z PODRÓŻY NAUKOWEJ DO WILNA I KIJOWA /9 XII 1967 - 7 I 1968/

Od 9 grudnia 1967 do 5 stycznia 1968 przebywałem w Wilnie jako stypendysta Ministerstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego. Pobyt ten miał na celu badanie i zebranie materiałów do dziejów literatury w Wilnie w XVIII i pierwszym trzydziestolecu XIX w. oraz do historii teatru wileńskiego w latach 1785-1830. Cel badań został określony przez własne studia mickiewiczowskie i podjęte przeze mnie prace nad historią polskich teatrów kresowych oraz nad rolą sztuki teatru w przełomie romantycznym w Polsce. Krótki okres pobytu podyktował mi ograniczenie się głównie do twórczości i biografii Mickiewicza, którego młodzieńcze związki z teatrem przedstawiłem w książce przyjętej do druku przez Państwowy Instytut Wydawniczy.

W Wilnie pracowałem pod opieką Państwowego Uniwersytetu Wileńskiego. Badania prowadziłem przede wszystkim w Bibliotece Uniwersyteckiej, w Centralnej Bibliotece Litewskiej Akademii Nauk, w Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym, a także w Muzeum Teatru i Muzyki. Jedynie rozpoznania katalogo-

wego dokonałem w Bibliotece Republikańskiej i w zbiorach Instytutu Języka Litewskiego i Literatury LAN.

Jednym z zasadniczych zamierzeń, któremu służył mój pobyt w Wilnie, było odszukanie oraz zbadanie materiałów rękopiśmiennych wiążących się z twórczością i życiem Mickiewicza w okresie młodości poety /po rok 1824/. Równocześnie szło mi o pogłębienie znajomości wileńskiego środowiska literackiego i naukowego w przededniu i w dobie przełomu romantycznego. Zamierzałem przy tym wydobyć ze zbiorów wileńskich pierwsze, nie opublikowane jeszcze materiały do przygotowywanych prac o ruchu literackim i umysłowym w Wilnie w latach 1795-1825. Tak zakreślony plan udało mi się częściowo zrealizować - przede wszystkim przez zebranie pewnej ilości nieznanych materiałów Mickiewiczowskich.

Dotarłem do jednego autografu poety - jego ankiety personalnej z Kowna /"opis formularny", 1820/, Ustaliłem w aktach Komitetu Cenzury bieg działań cenzuralnych z dwoma tomikami "Poezycy" /1822 i 1823/. Odnalazłem świadectwo urlopowe dla Mickiewicza /1818/. Zbadałem bruliony lekcji z literatury /w tym z teorii i dziejów dramatów/ prowadzonych w Nowogródku przez ks. Falkowskiego. Przejrzałem dwa obszerne zespoły pozostałości z Archiwum Filomatów /w B-ce Uniw. i LAN/, w których znalazł się ciekawy dziennik lektury Zana /1823/, zeszytik z poezjami, zawierający też wiersze Mickiewicza /w wersjach odmiennych od znanych/, różne recenzje i prace /"wiadomości naukowe"/ filomackie, częściowo nie znane lub ogłaszane we fragmentach bądź też niedokładnie. Przeglądałem papiery Uniwersytetu, interesując się szczególnie tzw. policją, czyli nadzorem nad studentami.

Poszukiwania dostarczyły ponadto szeregu przyczynków do utworów i biografii Mickiewicza, do osób i instytucji z nim związanych, do wydarzeń młodości wileńsko-kowieńskiej poety. Wynotowałem też wspomnienia o poecie, a także o Słowackim.

Przeprowadziłem również poszukiwania dokumentów do historii polskiego teatru, przede wszystkim afiszy z przedstawień dawnej sceny wileńskiej. W ciągu krótkiego pobytu udało mi się zarejestrować przeszło 200 afiszy. Z tych źródeł 28 pozycji uzupełni opracowany już przeze mnie repertuar teatru w

Wilnie w latach 1815-1824 /w czasach młodości Mickiewicza/, dalszych 112 - stworzy podstawy do zestawienia podobnego repertuaru w latach 1825-1830 /czasy m.in. studiów Słowackiego/. Udało mi się odnaleźć najstarszy dotychczas afisz teatru Bogusławskiego z r. 1787 oraz afisze z innych scen polskich /np. Grodno, Mińsk, gdzie ustaliłem występ Bogusławskiego w r. 1817/. Notowałem przedstawienia dzieł wybitniejszych twórców /np. Fredro, Moniuszko/, występy znanych aktorów /np. Dawison/, inscenizacje ważniejszych utworów.

Próbowałem też rozświetlić niektóre kwestie w dziejach sceny wileńskiej, dotychczas znane powierzchownie. Szukałem więc powiązań twórcy tej sceny, Bogusławskiego, z masonerią wileńską oraz dokumentów organizacji życia teatralnego w Wilnie, ustalałem /w materiałach archiwalnych, m.in. w lustracjach/ położenie, wygląd i przeobrażenia w obu dawnych wileńskich budynkach teatralnych, śledziłem /przez księgi taryfy miejskiej/ zespoły aktorskie występujące w Wilnie w końcu XVIII w. Ponadto zbierałem materiały do biografii wybitniejszych aktorów sceny wileńskiej oraz notatki do jej bibliografii.

Poza tymi głównymi kierunkami poszukiwań gromadziłem rozmaite materiały i notatki do innych tematów, którymi się zajmuję /np. Niemcewicziana, m.in. listy Juliana Ursyna/. Korzystając z możliwości, przepisałem ciekawą wierszowaną "Podróż morską dwu studiujących Polaków, gdy się z Amsterdamu do Gdańska okrętem pławili powracając z Akademii Lugduńskiej" z roku 1760.

Z Wilna na koszt Uniwersytetu Wileńskiego udałem się na 3-dniowy pobyt do Kijowa w poszukiwaniu teatralistów polskich w Muzeum Sztuki Teatralnej, Muzycznej i Filmowej USSR. Dzięki życzliwej uprzejmości zastępcy dyrektora p. Very A. Kozienko i p. Leny Dolińskiej mogłem ten nader krótki okres wyzyskać na opracowanie interesującego zespołu afiszy z występów trupy Aleksandra Łękawskiego w latach 1823 i 1827 oraz niektórych innych występów artystycznych w Kijowie. W celu ustalenia repertuaru dawnej stałej sceny polskiej nad Dnieprem sporządziłem rejestr przedstawień. Odnotowałem 14 wieczorów z 1823 r. i 81 wieczorów z 1827 r. Afisze pozwoliły

także ustalić skład zespołu aktorskiego trupy, co ma znaczenie dla biografistyki teatralnej. Badania kijowskie umożliwią opracowanie nie znanego bliżej fragmentu polskiego życia teatralnego na Ukrainie w dobie romantyzmu.

Poczynione w czasie pobytu w Wilnie i Kijowie obserwacje oraz zdobyte tam doświadczenia uprawniają mnie do postulowania bardziej szerokiego, niż to czyniono dotychczas, objęcia badaniami tamtejszych zbiorów biblioteczno-archiwalnych przez polskich naukowców.

Dr Michał Witkowski
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza
w Poznaniu